

TÜRKİYE'DE PAMUK TARIMI

Prof. Dr. Hüseyin Başal
Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü - Aydın
hbasal@adu.edu.tr

Giriş

Pamuk, doğunca ilk, ölünce en son sarıldığımız tek üründür. Diğer bir ifade ile insanoğlunun doğumundan ölümüne kadar hayatının bir parçası olma özelliği ile diğer bitkilerden ayrı bir öneme sahiptir. Pamuk, %100 doğal selüloz içeren lifleri ile dokuma ve tekstil, %17-25 yağ içeren tohumu ile yağ sanayisi gibi önemli iki sanayi dalına ham madde sağlamanın yanı sıra, küspesi ile yem, linteri ile de kâğıt sanayisi gibi birden fazla sanayiye ham madde sağladığı için ülkemiz açısından stratejik öneme sahip önemli bir endüstri bitkisidir. Ayrıca pamuk tarımı üreticilerin bilgilerini güncellemesine yardımcı olduğu için teknik bitki olarak kabul edilmektedir. Tarımı ile kırsal kesimde, elde edilen liflerin tekstil sektöründe kullanılması ile de kentsel bölgelerde istihdam yaratan yüksek katma değere sahip bir üründür. Pamuğun ülkemiz ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Geniş üretici kitlesinin geçim kaynağı ve ulusal dokuma sanayisinin ham maddesi olması, hepsinden önemlisi ise ülkemize tekstil sektörü ile kazandırılan dövizin küçümsemeyecek ölçüde pamuk ürünlerinden ve türevlerinden sağlanması, pamuğun önemini ortaya koyacak nitelikte göstergelerdir. Bu sebeplerin yanında nüfus artışı ve yaşam standardının yükselmesi, pamuk bitkisine olan talebi de arttırmaktadır. Bu yönleriyle pamuğa olan ihtiyaç, tüm dünyada artış göstermektedir.

Dünya Pamuk Üretimi ve Kullanımı

Ekolojisinin pamuk tarımına elverişli olması sayesinde 2015/16 yılında dünya pamuk üretiminin %86,4'ü

Türkiye'nin de içinde bulunduğu dokuz ülke tarafından yapılmıştır. 2011-2015 yılları arası 5 yıllık dönemin verileri incelendiğinde; dünyada ortalama 33,4 milyon hektar alanda pamuk ekimi yapıldığı ve bu ekimden ortalama 25,8 milyon ton lif pamuk elde edildiği görülmektedir. Dünyada ortalama 34,1 milyon hektar alanda pamuk ekimi yapılmış ve bu ekimden ortalama 26 milyon ton pamuk lifi elde edilmiştir (Tablo 1). Dünyada en geniş pamuk üretim alanına sahip ülke Hindistan'dır. Ardından sırasıyla Çin, ABD, Pakistan, Özbekistan, Brezilya, Burkina Faso, Türkmenistan ve Türkiye gelmektedir. 2015/16 sezonu verilerine göre dünyada en çok pamuk üreten ilk 5 ülke sırasıyla; Hindistan, Çin, ABD, Pakistan ve Brezilya olmuştur. Tüketimde ise ilk beş sırayı, Çin, Hindistan, Pakistan, Türkiye ve Brezilya paylaşmıştır. 2015/16 sezonunda pamuk üretiminde birim alandan elde edilen verimde ilk beş ülke; Avustralya, Türkiye, İsrail, Brezilya ve Meksika olmuştur. Bu dönemde en çok pamuk ithalatı yapan ilk beş ülkenin; Çin, Bangladeş, Vietnam, Türkiye ve Endonezya olacağı, en çok ihracat yapan ilk beş ülkenin ise sırasıyla; ABD, Hindistan, Brezilya, Avustralya ve Özbekistan olacağı tahmin edilmiştir. Uluslararası Pamuk İstişare Komitesinin (ICAC) verilerine göre, 2015/16 sezonunda Türkiye'nin, pamuk ekim alanı yönünden dünyada dokuzuncu, birim alandan elde edilen lif pamuk verimi yönünden ikinci, pamuk üretim miktarı yönünden yedinci; pamuk tüketimi yönünden dördüncü, pamuk ithalatı yönünden beşinci ülke olduğu tahmin edilmiştir. (Anonim, 2016).

Tablo 1. Dünya Pamuk Üretimi ve Kullanımı

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15 Tahmin	2015/16 Öngörü	2016/17 Öngörü
Ekili Alan (000 ha)	36,16	34,39	32,69	34,09	31,09	30,92
Verim (Kg/ha)	769	775	805	766	699	735
Üretim (Bin Ton)	27,84	26,80	26,18	26,11	21,74	22,73
Kullanım (Bin Ton)	22,79	23,53	23,75	24,28	23,63	23,66
İthalat (Bin Ton)	9,78	9,79	8,72	7,59	7,34	7,44
İhracat (Bin Ton)	9,83	10,08	8,98	7,64	7,34	7,44

Kaynak: ICAC, Cotton This Month July 1, 2016

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerin Pamuk Üretimi ve Kullanımı

	Ekili Alan (000 ha)		Verim (kg/ha)		Üretim (Bin Ton)		Kullanım (Bin Ton)		İthalat (Bin Ton)		İhracat (Bin Ton)	
	2014/15	2015/16	2014/15	2015/16	2014/15	2015/16	2014/15	2015/16	2014/15	2015/16	2014/15	2015/16
Hindistan	12.819	11.881	504	489	6.460	5.814	5.355	5.225	267	220	914	1.185
Çin	4.310	3.470	1.503	1.489	6.480	5.166	7.479	7.084	1.804	1.033	15	31
ABD	3.783	3.268	939	859	3.553	2.806	778	773	3	9	2.449	1.970
Pakistan	2.958	2.869	779	528	2.305	1.514	2.492	2.193	182	536	97	58
Özbekistan	1.298	1.298	682	641	885	832	345	338	1	1	550	544
Brezilya	976	959	1.601	1.472	1.563	1.411	797	757	5	6	851	1.011
Burkina Faso	661	663	450	380	298	252	4	4	0	0	213	265
Türkmenistan	545	534	478	515	330	300	149	152	0	0	307	120
Türkiye	468	434	1.610	1.610	754	699	1.486	1.470	800	786	51	48
Dünya	34.090	31.093	766	699	26.117	21.743	24.280	23.634	7.595	7.344	7.643	7.344

Kaynak: ICAC, Cotton This Month July 1, 2016

Türkiye Pamuk Üretimi

Türkiye pamuk ekim alanları yıllarca incelendiğinde; en yüksek pamuk ekim alanı 760 bin ha ile 1984/85 ve 1998/99 yıllarında olmuştur. Daha sonraki yıllarda pamukta girdi maliyetlerinin yükselmesinden ve alternatif ürünlerle olan rekabet gücünün azalmasından dolayı ekim alanları düşüş seyrine girmiş ve 2009/10 yılında en düşük seviye olan 420 bin ha kadar düşmüştür. 2011 yılındaki pamuk fiyatındaki aşırı yükselişe paralel olarak 2011/12 yılında pamuk ekim alanı 542 bin ha yükselmiştir. Pamuk ekim alanlarının son dönemler itibarıyla 440-480 bin hektar seviyelerine geldiği görülmektedir. Pamuk ekim alanındaki dalgalanmaya rağmen Türkiye'nin pamuk üretimi çok fazla etkilenmemiştir. Bunun temel nedeni pamuk veriminin 770 kg/ha'dan (1980/81) 1.810 kg/ha (2014/15) yükselmesidir.

Son beş yıllık pamuk ekim alanı, üretim ve verim değerlerine bakıldığında; pamuk ekim alanının 440 ila 540 bin ha, üretimin 700 ila 950 bin ton, pamuk veriminin ise 1.600 ila 1.950 kg/ha arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 3).

Tablo 3. Türkiye Pamuk Üretimi ve Kullanımı

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16 Öngörü	2016/17 Öngörü
Ekili Alan (000 ha)	542 ¹	488 ¹	451 ¹	468 ¹	434 ²	443 ²
Verim (kg/ha)	1.760	1.760	1.950	1.810	1.610	1.604
Üretim (Bin Ton)	955	858	878	846	699	710
Kullanım (Bin Ton)	1.300	1.360	1.400	1.486	1.470	1.470
İthalat (Bin Ton)	604	804	924	803	786	851
İhracat (Bin Ton)	65	47	44	51	48	48

Kaynak: TÜİK¹, ICAC², Cotton This Month, July 1, 2016

Türkiye'de pamuk tarımının tamamına yakını Ege Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Çukurova ve Antalya yörelerinde yapılmaktadır. 1980'de pamuk üretiminde Çukurova %51'lik oran ile ilk sırada yer almış ve bu bölgeyi Ege (%32), Antalya (%7) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%5) takip etmiştir. Daha sonraki yıllarda Çukurova'daki pamuk hastalıklarının ve zararlılarının yoğun olarak ortaya çıkması ve GAP kapsamında sulanabilir alanların artması sonucunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi pamuk üretiminde ilk sıraya yükselmiştir. 2014/15 verileri dikkate alındığında Türkiye'nin toplam pamuk üretiminin yaklaşık %59'u Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde gerçekleşmiştir. Bu bölgeyi sırasıyla; Ege (%22) Çukurova (%18) ve Antalya Bölgeleri (%1) izlemiştir.

Türkiye Pamuk Kullanımı

Türkiye'nin son 30 yıllık pamuk üretim ve tüketim değerleri incelendiğinde; 1990/91 yılına kadar üretim ve tüketim değerlerinin birbirlerine yakın olduğu, 1991/92 sezonundan itibaren pamuk tüketiminin, üretimi aşmaya başladığı ve 1995/96 dönemiyle birlikte üretim ve tüketim

makasının açılmaya başladığı görülmektedir. 2002/03 döneminden sonra pamuk üretimi genel itibarıyla azalan bir seyir izlemiş, özellikle 2008, 2009 yıllarında yaşanan küresel ekonomik krizin pamuk fiyatları üzerindeki olumsuz etkisi, ülke üretiminde keskin bir düşüşe neden olmuş, kriz döneminin ardından üretim kriz öncesi seviyeye ulaşmış ancak son 3 dönemde tekrar azalan bir seyir girmiştir. Söz konusu 30 yıllık dönemde Türkiye'de lif pamuk üretimi %54, tüketimi ise %226 artmıştır. Öte yandan üretimin 1 milyon tona yaklaştığı 2002/03 sezonuna göre ise 2015/16'da üretim %25 azalırken tüketim %8 artmıştır (Anonim, 2016). Türkiye'deki lif pamuk tüketimi iplik, dokuma ve hazır giyim sektörlerinde meydana gelen gelişmelere ve nüfus artışına paralel olarak artmaktadır.

Ülkemizde, tekstil sektöründe yaşanan gelişmelere paralel olarak pamuk üretiminde artış sağlanamadığı için pamuk üretimimiz iç tüketimi karşılamamaktadır. Bunun sonucunda da Türkiye pamuk ithalatçısı ülkelerden biri olmuştur. Uluslararası Pamuk İstişare Komitesinin (ICAC) 2015/16 yılı verileri incelendiğinde; dünya pamuk tüketiminden en büyük payı 7,1 milyon ton ile (%30 pay) Çin almaktadır. Bu ülkeyi Hindistan ve Pakistan izlemektedir. Türkiye'nin ise yaklaşık 1,5 milyon tonluk tüketim değeri ile en çok pamuk kullanan 4'üncü ülke olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 3'te yer alan son 5 üretim sezonu ortalamalarına göre ülke pamuk üretimi, tüketimin %60'ını karşılamaktadır. 2011/12 sezonunda bu oran %73 iken tüketimde yaşanan artışa rağmen üretim miktarının düşmesi sonucunda üretimin tüketimi karşılama oranı 2015/16 sezonunda %48'e düşmüştür. Türkiye son beş yılda ortalama 103 milyon dolar değerinde, 49 bin ton lif pamuk ihracatı yapmasına karşılık 1,6 milyar dolar değerinde, 760 bin tonluk ithalat yapmıştır. 2015 yılında Türkiye'nin pamuk ithal ettiği ülkeler arasında ilk sırayı %42'lik payla ABD almaktadır. İthalatın %75'lik kısmı ABD, Türkmenistan ve Yunanistan'ın oluşturduğu 3 ülkeden yapılmaktadır. Bu ülkeleri, Brezilya, Burkina Faso, Tacikistan gibi ülkeler takip etmektedir (Anonim, 2016).

Türkiye'de Pamuk Islahı

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte 1924'te Adana'da, 1934 yılında Nazilli'de kurulan araştırma ve üretim istasyonlarında pamuk ıslahı ve yetiştirilmesi konularında araştırmalar başlamıştır. Daha sonraki yıllarda Antalya, Adana, Kahramanmaraş, Şanlıurfa ve Diyarbakır'da kurulan araştırma enstitülerinde bölge koşullarına adapte olabilecek yüksek verimli çeşitlerin ıslahı ve pamuk yetiştirme tekniği konusunda araştırmalar başlamıştır. 1970'li yıllara kadar sadece introduksiyon ve seleksiyon ıslahı, daha sonraki yıllarda farklı bölgelerdeki pamuk araştırma enstitülerinde melezleme ıslah programları oluşturularak yeni çeşitler ıslah edilmiştir. 1980'li yıllarda başlatılan melezleme çalışmalarının sonucunda geliştirilen pamuk çeşitleri ülkemizin pamuk veriminde ve üretiminde çok önemli artışlar sağlamıştır. Kamu araştırma enstitüleri tarafından geliştirilen pamuk çeşitlerinin ekimine başlanması ile ülkemizin pamuk tarımında bir dönüm noktası yaşanmıştır. Islah edilen bu çeşitler, 1990'lı yılların ortalarına kadar pamuk ekim alanlarının %90'ında üretilmeye başlanmıştır (Ege'de Nazilli 84, Çukurova'da Çukurova 1518, Güneydoğu'da Sayar 314, Erşan 92 ve Maraş 92) (Harem, 2014). Bu yıllarda özel sektör kuruluşlarına ait çeşitlerin ekim alanı içindeki payı çok düşük orandaydı. Daha sonra özel sektör tohumculuk kuruluşlarının desteklenmesi, tohumluk ithalinin kolaylaştırılması araştırma yetkisi ve tohumluk üretim izninin verilmesi ile özel sektör tohumculuğu da gelişmeye başlamıştır. Pamuk tohumculuğunda yerli ve yabancı sermayeli özel sektör kuruluşları Türkiye'de pamuk ıslahı ve AR-GE altyapısı oluşturmadan yabancı orijinli (ABD, AB ve Avustralya vb.) yani yurt dışında ıslah edilmiş çeşitleri doğrudan getirmiştir. Yurt dışından getirilen pamuk çeşit adayları 1-2 yıl adaptasyon denemelerinde test edildikten sonra adapte olmuş çeşitler tescil edilerek çeşitlerin üretimine, dağıtımına ve pazarlanmasına başlanmıştır. Özel sektörün organizasyon ve pazarlama yeteneği yüksek olduğu için özel sektör çeşitlerinin ekim alanları da hızla artmıştır. 1990'lı yıllara kadar yerli pamuk çeşitlerimizin ekim oranı %98 olmasına rağmen, 2002 yılı ve sonrasında özel firmaların yurt dışından

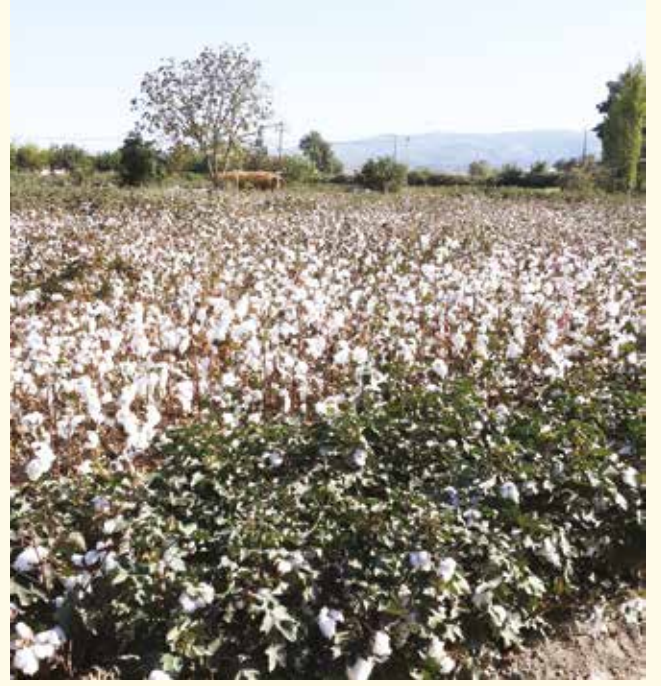
introduksiyon yoluyla ülkemize getirdikleri yabancı pamuk çeşitlerinin ekim oranları hızlı bir şekilde artmıştır. 2015 yılı itibarıyla özel sektörün sertifikalı pamuk tohum üretimindeki payı %100'e ulaşmıştır. Üniversitelerdeki ve kamu kurumlarındaki bilgi birikimi ile özel sektörün pazarlama olanaklarının bir araya gelmesi sonucunda yerli pamuk çeşitlerinin yaygınlaşmasına ivme kazandırılmasında en büyük pay, son yıllarda TÜBİTAK tarafından yerli pamuk çeşitlerinin geliştirilmesi (ıslahı) ile ilgili projelere verilen desteğe aittir. TÜBİTAK tarafından pamuk ıslah projelerine sağlanan destek sonucunda özel kuruluşlar AR-GE altyapısını oluşturmuş ve yürütülen ıslah çalışmaları sonucunda verim potansiyeli yüksek, lif kalitesi iyileştirilmiş yeni pamuk çeşitleri ıslah edilerek tescil ettirilmiştir. Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü'nün 2016 yılı Tescilli Çeşit Listesi'nde yer alan pamuk çeşitleri incelendiğinde; 1980-2000 yılları arasında özel sektör tarafından tescil edilen çeşitlerin oranı %22,2 iken 2001-2016 yılları arasında bu oran %60,7'ye yükselmiştir.

Pamuk Islah Programlarının Amaçları

Diğer bitkilerde olduğu gibi pamuk ıslahında da temel amaç verimi ve kaliteyi arttırmaktır. Islah programının başarısını etkileyen en önemli faktörler; ıslah amacına uygun ebeveyn seçimi, ıslah edilecek özelliğin kalıtımına uygun seleksiyon yönteminin belirlenmesi, güvenilir ve uygulanabilir seleksiyon kriterlerinin saptanması ve en önemlisi kantitatif karakterler için seleksiyon yapılacak popülasyonda kullanılabilir (yarayışlı) genetik varyasyonun oluşturulmasıdır. Günümüzde farklı bitki türlerinde ıslah çalışmaları yürüten araştırmacıların ortak görüşü; genetik çeşitlilik veya gen havuzu daraldığı için son yıllarda ıslah çalışmaları ile verim artışında sağlanan artış hızı düşmüştür. Bu nedenle bitki ıslahçıları, gen havuzunu genişletmek amacıyla yakın veya uzak türler arası melezleme yöntemlerini kullanmaya başlamıştır. Giderek yaygınlaşan biyoteknolojik tekniklerle bitki genetik kaynaklarının yabancı akrabalarından daha fazla yararlanılmaya başlanması ile bitki gen havuzlarının potansiyeli de genişlemiştir.

Kamu kurumlarının ve özel kuruluşların pamuk ıslah çalışmalarında ebeveyn olarak kullandıkları pamuk çeşitlerinin genetik tabanlarının birbirlerine çok yakın olması, ülkemizde pamukta genetik varyasyonun giderek azalmasına yol açmıştır. Uzun dönemde pamuk üretim alanlarımızda karşılaşılabilecek olası sorunlara ve tekstil endüstrisinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni çeşitlerin geliştirilmesinde gen havuzundaki allel çeşitliliği ıslah çalışmalarında başarıyı etkileyen en önemli faktörlerden birisi olacaktır.

Pamuk ıslahında yeni çeşitlerin geliştirilmesinde; üreticilerin, çırçır işletmecilerinin ve en son çıktı olan tekstil sanayicilerinin değişen talepleri dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla verimli aynı zamanda üstün lif özelliklerine sahip pamuk çeşidinin geliştirilmesi pamuk ıslahçılarının ulaşmak istediği tek hedeftir. Ancak verim bileşenleri ile lif kalite özellikleri arasındaki negatif korelasyon söz konusu hedefe ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı yüksek verim için bir miktar lif kalite özelliklerinden veya yüksek lif kalitesine sahip yeni çeşitlerin ıslahında da pamuk veriminden feragat etmeyi göze alarak ıslah programlarının amaçları belirlenmelidir.

Türkiye lif verimi bakımından dünyada 500 bin hektarın üzerinde geniş ekim alanına sahip ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Dolayısıyla mevcut verim potansiyelimizi koruyacak lif kalitesi (Lif uzunluğu, lif kopma dayanıklılığı, lif inceliği, uniforme indeksi vb.) yüksek yeni çeşitler geliştirilmelidir. Yüksek lif kalite özelliklerine sahip yeni pamuk çeşitlerinin ıslahı küresel ekonomide Türk tekstil sektörünün rekabet gücünü de arttıracaktır. Dünyada alım gücü yüksek pek çok ülkede, tüketicilerin daha kaliteli tekstil ürünleri istedikleri de dikkate alındığında; dünya tekstil piyasasında Türkiye'nin rekabet gücünün artırılması ve dünya tekstil ürünleri ticaretinde söz sahibi olabilmesi için lif kalitesi yüksek verimli çeşitler ıslah edilmelidir. Kaliteli ham madde kaliteli ürüne, kaliteli ürün de markaya dönüştürülse ülkemiz dünya tekstil sektöründe rekabetçi ülkeler arasında üst sıralarda yer alacaktır.

Küresel iklim değişikliği sonucunda ortaya çıkacak olumsuz sonuçlardan etkilenecek ülkelerin arasında Türkiye de yer almaktadır. Türkiye'de kuraklıktan ve yüksek sıcaklıktan en fazla etkilenecek bölgeler arasında pamuk üretimimizin yaklaşık %78'inin yapıldığı Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri bulunmaktadır. Dolayısıyla gelecekte ortaya çıkacak kuraklıktan ve yüksek sıcaklıktan en fazla etkilenecek kültür bitkisi pamuk olacaktır. Bu nedenle, uzun dönemde pamuk üretimimizin garanti altına alınması için mutlaka kuraklık ve sıcaklık stresine dayanıklı/tolerant pamuk çeşitlerinin geliştirilmesi pamuk ıslah programlarında öncelikli konular arasında ilk sırada yer almalıdır.

Özellikle son yıllarda pamuk üretimindeki girdi maliyetlerinin sürekli artmasının yanında hastalıkların ve zararlıların neden olduğu verim kayıplarından dolayı pamuk üreticilerimiz zor durumda kalmaktadır. Pamukta ekonomik anlamda zarar yapan hastalıkların başında *Verticillium solgunluğu* (*Verticillium dahliae* Kleb.), zararlıların başında ise tütün thrips (*Thrip stabaci* L.), yaprak biti (*Aphis gossypii* Glov.), yaprak pireleri [*Empoasca decipiens* Paoli], *Asymmetra scadececedens* (Paoli)], kırmızı örümcek

[*Tetranychus cinnabarinus* (Boisd.), *T. urticae* Koch.], tütün beyazsineği (*Bemisia tabaci* L.) ve yeşil kurt [*Helicoverpa armigera* (Hbn.)] gelmektedir. Dolayısıyla hastalıklara ve zararlılara karşı tolerant pamuk çeşitlerinin geliştirilmesi de ıslah programları arasında yer almalıdır.

Burada belirtilen konulara ek olarak özellikle sonbahar yağışlarının erken başladığı ve ikinci ürün pamuk tarımının yapıldığı bölgeler için erkenci pamuk çeşitleri ıslahta öncelikli olan konular arasında yer almalıdır.

Pamuk Üretimde Yaşanan Sorunlar

Ülkemizde pamuk üretiminin tüketimi karşılama konusunda yetersiz kalması ve üretim maliyetinin yüksek olması. Ülkemizde pamuk üretiminde önemli ölçüde

destekleme primi verilmektedir ancak, söz konusu destek miktarlarının, girdi maliyetlerini karşılayarak pamuk üretimini kârlı hâle getirme ve teşvik etme yönlerinden rakip ülkelere göre yetersiz kalması. Buna ek olarak pamuk prim hak edişlerinde, çiftçilerden istenen evrakların tamamlanmasındaki güçlükler ve prim miktarlarının geç açıklanması gibi sorunlar üreticileri olumsuz etkilemektedir.

Dünya pamuk piyasası, arz ve talep açısından müdahaleye en fazla maruz kalan piyasalardan biri olması. Özellikle ABD'nin ve Çin'in stratejik davranışlarının belirgin bir etkileyciliği ve belirleyiciliği bulunmaktadır. DTÖ, ICAC gibi uluslararası kuruluşların pamuk sektörünü olumsuz etkileyen hükümet önlemlerinin kaldırılması yönündeki kararlarına rağmen ABD ve AB pamuk üretimlerini ve ticaretini yüksek oranda desteklemeye devam etmektedir. Sonuç olarak bu ülkelerin uyguladığı ihracat politikaları (şübvansiyonlu ithalat-ABD GSM kredileri) ve Türkiye'de pamuğun herhangi bir dış ticaret aracı ile korunmaması yerli üretimi tehdit etmektedir.

Türkiye'de üretici örgütlerinin zayıflaması, pamuk üretiminin azalışının ve istikrarsızlığının önemli bir nedenidir. Pamukta standardizasyon ve kalite kontrolü ile kirlilik (kontaminasyon) önemli bir sorun olmaya hâlen devam etmektedir. Bu sorunların devam etmesi pamuklarımızın iç ve dış piyasa değerini düşürmekte ve ithal pamukların tercih edilmesine neden olmaktadır. Ülkemizde pamuk alanlarında ortalama 70 dekar düzeyindeki küçük ve çok parçalı arazi yapısı, pamuk üretiminin ekonomik işletme yapısına dönüşümünü ve makineli hasadın yaygınlaşmasını engellemektedir. Yüksek verime ve kaliteye rağmen küçük ölçek yapısı maliyet dezavantajına neden olmaktadır. Pamuğun tarla aşamasında tarım ürünü, işlenmesi açısından sanayi ürünü olarak değerlendirilmesi ve pazarlama yönü gibi çok boyutlu yapısı, pamukla ilgili bütüncül politika üretiminde sorunlara yol açmaktadır (Anonim, 2014 ve Anonim, 2016).

Çözüm Önerileri

Ülkemizde pamuk üretiminin ve tüketiminin ekonomideki stratejik yeri ve önemi dikkate alınarak "ülkemiz için stratejik bir ürün/üretim" olarak benimsenmeli ve pamuk üretimini tüketimi karşılayacak bir seviyeye getirmek hedeflenmeli, buna göre politikalar geliştirilmelidir. Ülkemizin pamuk tarımında şu an sahip olduğu verim düzeyiyle 1995-2000 yılları arasında gerçekleşen (ortalama 730 bin hektar) ekim düzeyi bir araya getirilebilirse ülkemizin lif pamuk üretimi 1,3-1,4 milyon ton seviyelerine kadar çıkabilecek ve tüketimin büyük kısmı iç kaynaklardan karşılanarak ithalat azaltılabilecektir.

Türk pamuğunun yüksek maliyet sorununun çözülmesi ve bu yolla üretimin artırılması ve dünya fiyatlarıyla rekabet edilebilmesi için pamuk politikaları yeniden değerlendirilmelidir. Pamuk destekleme primlerinin tespitinde rakip ülke koşulları ve dünya fiyatları göz önüne alınmalıdır.

Ülkemizde pamuk üreticilerine verilen doğrudan desteklerin üretim üzerinde etkili hâle getirilmesi gerekmekte, bu durum sadece prim artışlarıyla sağlanamamaktadır. Bu nedenle verilen desteklerin üretim maliyetini düşürücü tedbirlerle desteklenmesi gerekmektedir. Gübre, mazot, tarımsal sulamada kullanılan elektrik gibi tarımsal girdi fiyatlarının düşürülmesi, girdiler üzerindeki KDV gibi vergilerin makul bir seviyeye çekilmesi gibi tedbirler Türk pamuğunun dünya koşullarında rekabetçi bir yapıya kavuşmasını sağlayabilecektir.

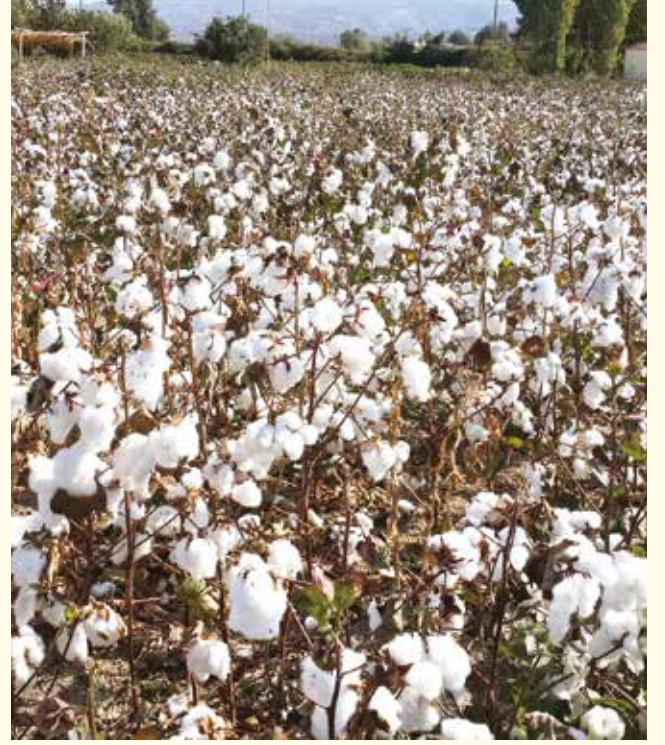
2011 yılından itibaren uygulanan Havza Bazlı Destekleme Modeli'nin etkin bir şekilde takibi ve uygulanması sağlanmalıdır. Pamukta kirliliğin önüne geçilmeli, kaliteli üretim artırılmalı, lisanslı depoculuk sistemi yaygınlaştırılmalı ve tek balya standardizasyonuna geçilmelidir. Pamuk üretim ve pazarlama yapısının güçlendirilmesi ve istikrarlı hâle getirilmesi için pamukta uzmanlaşmış kooperatiflerin ve birliklerin pamuk sektöründeki etkinlikleri artırılmalıdır.

Pamuğun ülke içi üretiminin tüketimi karşılayacak seviyeye gelene kadar, ithalatın daha düşük bedellerle gerçekleştirilmesi için alternatifler değerlendirilmelidir. ABD'den yapılan pamuk ithalatının, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üyesi olan pamuk üreticisi ülkelere doğru kaydırılabilmesi, Türkiye'nin daha ucuz ham madde temin etmesini sağlayacak önemli bir girişim olarak gündeme alınmalıdır.

Yerli sanayicinin yerli ham madde kullanımı desteklenmelidir. Çırçır fabrikalarında makineli hasada uygun ön temizleme ekipmanlarının kurulması sağlanmalıdır. Pamukta desteklemelerin, primlerin ve politikaların çok yıllık olarak belirlenmesi üretimde önceden belirlilik, istikrar ve üretimi teşvik açısından önem arz etmektedir (Anonim, 2014 ve Anonim, 2016).

Sonuç

2023 için 500 milyar dolar ihracat hedefi belirlenmiş olup bunun 72 milyar dolarının tekstil ve konfeksiyon sektörlerince sağlanacağı öngörülmektedir. Bu hedefe

ulaşmak için 4 milyon ton pamuk lifine ihtiyacımız var. Günümüzde 1,4 milyon ton seviyelerinde olan pamuk kullanımı, orta vadede 2 milyon tona ve 2023 yılında 4 milyon tona çıkması öngörülen yurt içi pamuk talebinin tümüyle yerli üretimle karşılanabilmesi için:

- Pamuk ekim alanını artırıcı tarım politikalar geliştirilmeli.
- Kısa, orta ve uzun süreli Ulusal Pamuk İslah Programları oluşturularak öncelikli ıslah amaçları belirlenmeli.
- Ulusal Pamuk İslah Programları'nda farklı sektörlerin taleplerini karşılayacak yeni pamuk çeşitlerinin geliştirilmesinde kullanılacak "elit gen" havuzları oluşturulmalı.
- Üniversitelerin, kamunun ve özel sektörün katılımının sağlandığı projeler özendirilmeli.
- Klasik ıslah çalışmalarına moleküler ıslah teknikleri (MAS, Genomik seleksiyon vb.) entegre edilmeli.

Kaynaklar

- Anonim, 2016. T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü 2015 Yılı Pamuk Raporu. <http://gtb.gov.tr/data/56e95b3a1a79f5b210d9176f/2015%20Pamuk%20Raporu.pdf>. Erişim: 23.08.2016.
- Anonim, 2014. Ulusal Pamuk Konseyi Pamuk Sektör Raporu. http://www.upk.org.tr/pdf/pamuk_sektor_raporu_2014.pdf. Erişim: 23.08.2016.
- Harem, E. 2014. Türkiye Pamuk Çeşit Kataloğu. T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü. Pamuk Araştırma İstasyon Müdürlüğü yayın No.: 74.
- ICAC, 2016. Cotton This Month, www.icac.org/cotton_info/publications/updates/2016/English/ectm8-16.pdf. Erişim: 15.08.2016.